

12 Eylül'den Tayyip Devrine

12 Eylül faşist darbesinin 40. yıldönümünde iktidar partisi cenahından bol kepçe darbe eleştirileri yağıyor. Tam bir ironi ama buna ihtiyaçları var. İki nedenle:

Bir, AKP rejiminin 12 Eylül rejiminin oluşturduğu siyasal düzen üzerinde, adeta 12 Eylül'ün ayak izlerine basarak iktidara yürüdüğünü ve oraya çöreklendiğini gözlerden ırak tutmak için.

İki, bu rejimler arasındaki benzerliklerin artık daha fazla görünür olmasının ötesinde, AKP sivil darbeler rejiminin 12 Eylül askerî darbesini misliyle aşan bir baskılama/ hukuksuzluk/ dinci rejim inşası dönemini açtığını tartışma dışı bırakmak veya baştan karşılamak için.

Hukukta 1982'nin gerisine gidiş

Hukuk alanından başlayarak karşılaştıralım. Her iki rejimin de kendi hukukunu oluşturmak bakımından birbiriyle yarıştığını saptayarak başlayabiliriz. Ama bir farkla: AKP rejimi, 12 Eylül hukukunu kullanarak, onun üzerine yeni taşlar döşeyecek yani miras aldığı darbeci hukuku geliştirecektir!

En göze çarpıcı olanı Anayasal hukuktaki gelişmelerdir kuşkusuz. 12 Eylül rejimi, 1961 Anayasasını değiştirirken devleti iyice merkeze alan otoriter bir darbe anayasası oluşturmaya yönelmişti; bu arada laikliğin içini oyacak maddeleri (örneğin 24. maddeyle zorunlu din dersinin getirilmesini) Anayasaya monte etmeyi de ihmal etmemişti. Üniversitelerin merkezi olarak kontrolü, seçim barajlarının "iki partili" bir parlamenter yapı öngörülerek berkitilmesi, yüksek yargının o kadar da bağımsız olmamasının hukuki zemininin oluşturulması (HSYK'nın hem Adalet Bakanı ve müsteşarının Kurul üyeliği hem Teftiş Kurulu'nun bağımlılaştırılan yapısı üzerinden yürütmeye bağlanması yani bağımlı bir yönetim ve denetim yapısının oluşturulması; yüksek yargının, üyelerinin seçim sistemi üzerinden denetimi) vs...

İzleyen çeyrek yüzyıllık süreçte 1982 Anayasasında, kısmen içeriden gelen demokratikleşme taleplerinin, kısmen de AB'ye uyum (başlangıçta AB tahiyyesini kullanan AKP'nin de işine gelen) düzenlemelerinin karşılanması için bazı düzeltici adımlar atıldı. Ama yukarıda belirtilen

alanlarda esaslı bir değişiklik yapılmadı. AKP, 2007'de cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesine dönük Anayasa değişikliği referandumundan başlayarak artık Anayasaya sadece kendi özel gündemi doğrultusunda el atmaya yöneldi.

Tarihî bir ironi olarak 12 Eylül 2010'da yapılan kapsamlı Anayasa değişikliği referandumu ise, yararlı salakları avlamak için getirilen bazı sözde demokratikleşme düzenlemelerini, örneğin "12 Eylülcülerin yargılanmasını", "HSYK'nın geniş tabanlı seçimlerle demokratikleştirilmesini" de içermektedir. 2010 referandumu, liberallerin ve AB cenahının AKP'nin arkasında tam kadro saf tuttıkları son düzenleme sayılabilir. HSYK'nın ilk seçimde Fethullahçılarca teslim alınması destekçiler açısından hayal kırıklığı ama iktidar çevreleri bakımından önemsiz ayrıntıydı; nasılsa henüz fiili koalisyon ortaklarıydılar ve tepede bakan ve müsteşarı ipleri ellerinde tutmaya devam etmekteydi; ittifak bozulunca da çaresine bakılırdı ve zaten bakılacaktı.

2010 Anayasa değişikliği, 2017 değişikliklerinin de yolunu açmıştı; ama yolu asıl açan, 15 Temmuz 2016'daki "Allah'ın lütfu" darbe girişimi olacaktır. 1980 darbesi 1982 Anayasasına yol açarken, 2016 darbe girişimi de 2017 Anayasasına yol açacaktır. 15 Temmuz 2016'dan sonra derin devlet partisi MHP'yi de yedeğine alan iktidar, Meclis'te kapsamlı bir anayasa değişikliğini referanduma götürecek çoğunluğu elde edecektir. OHAL koşulları altında yoğun devlet baskısıyla gerçekleştirilen Nisan 2017 referandumunun cılız çoğunluğunun dahi mühürsüz oyların geçerli sayılmasıyla elde edilebilmesi, 1982 Anayasası referandumunun dahi gerisine düşen bir meşruiyet sorununa işaret eder.

2017 Anayasa değişikliğini "1982 Anayasasını demokratikleştirmek" ambalajıyla sunma aldatmacasını sürdüren iktidar bloğu, aslında esas hedefinin 1961 Anayasası olduğunu, hatta tüm anayasal birikim ve gelişmemizi hedef aldığını, değişiklik kanununun genel gerekçesinde açıkça itiraf etmekteydi. Gerçekten demokratik anayasacılık geleneğinde ve 1961 Anayasasıyla getirilen erkler ayrılığı sisteminde tam bir kopuşa yol açacak, kamu yönetim sisteminde keyfiliğe açık bir aşırı merkezîyetçiliğe gidecek olan 2017 Anayasasını, bir anayasasızlaştırma süreci olarak da 1982 Anayasasından ayrı bir yere koymak gerekir. Kaldı ki, despotik 2017 Anayasasının hükümlerine dahi uymamakta kendini özgür hisseden, bunun da herhangi bir yaptırımını görmeyen bir iktidar biçimi açısından ortada bağlayıcı bir üst hukuk sistemi olduğu dahi tartışmalıdır.

Üstelik şu da var: 1982 Anayasası, yapılan demokratik yönlü değişikliklerle bir nebze 1961 Anayasasına yaklaştı. Oysa 2017 Anayasasının kısmi değişikliklerle düzeltilebilir bir tarafı yoktur. 2017 düzenlemesi Anayasacılık tarihimizin çıban başıdır. Ondan kurtulmak için yepyeni bir Anayasa anlayışı gerekir.

12 Eylül rejimi, bütün askerî rejimler gibi geçici olmuştur. Etkileri ve mirası bugüne kadar sürmüş olsa da, sivil dikta rejimlerinin kalıcılığına sahip olmamıştır. Türkiye siyasetinin AKP rejimiyle temel sorunu ise budur.

Bütün bu bakımlardan 2017 Anayasası 1982 Anayasasından daha darbeci bir anayasadır.

Anayasa dışındaki hukuk rejimi ve yargılama alanında da AKP rejimi giderek 12 Eylül'ü aratacak özelliklere sahip olmaktadır. Bazı anımsatmalar gerekebilir: 12 Eylül rejiminin, işkence uygulamaları, idamlar, kitlesel tutuklamalar, parti ve sendika kapatmalar, kitleleri sindirmek bakımından en azından üç yıl boyunca daha fazla terör saçan bir rejim olduğu tartışma götürmez. Ama askerî mahkemelerin bile AKP döneminin kumpas mahkemelerinden daha adil kararlar verebildiği; 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasıyla kamu görevinden uzaklaştırılanların hem sayıca AKP döneminde benzer uygulamalara maruz kalanların çok altında kaldığı, hem de uğradıkları haksızlıklara karşı hak arama yollarının hukuken açık olduğu ve çoğunun birikmiş özlük haklarını da alarak sonradan görevlerine dönebildiğini biliyoruz. Örneğin AKP devrinde, son bir yılda 36 bin kişi hakkında partili cumhurbaşkanına hakaretten soruşturma açılarak tarihî bir rekor kırıldığı görülmektedir (Nurcan Gökdemir'in haberi, Birgün, 13 Eylül 2020). Bu görülmemiş ölçekte bir sindirme operasyonu değildir de nedir? Daha önce hiçbir dönemde olmadığı kadar kararnamelerle yönetilen bir ülke durumuna gelinmesi de AKP rejiminin keyfiliğinin bir başka göstergesidir.

Çalışma mevzuatı alanında 12 Eylül rejiminin emek aleyhine getirdiği düzenlemeler gerçekten tam bir sınıf saldırısı anlamındaydı. Ama gelin görün ki, AKP iktidarının ilk giriştiği düzenlemelerden olan İş Kanunu, bu mevzuatı daha da emek aleyhine döndüren bir düzenleme olacaktır. Ayrıntılı bir hukuk/yasa karşılaştırmasına girişecek değiliz. Ama sadece şu "ücretsiz izin" düzenlemesi bile, 12 Eylülcülerin dahi göze alamadıkları azgın bir sermaye talebi olarak uygulamaya sokulabilmiştir. İşçinin kıdem tazminatı hakkını elinden almak konusunda yapılan uğursuz hazırlıklar ve benzerleri de bunlara eklenebilir.

Ekonomide hangisi ipi göğüsler?

Dış ve iç sermaye çevrelerinin dayattığı 24 Ocak-12 Eylül'ün birbirini tamamlayıcılığı biliniyor.

Hatta IMF destekli 24 Ocak Kararlarının uygulanmasının ABD destekli 12 Eylül faşist darbesi olmaksızın mümkün olamayacağı da biliniyor. Ama 12 Eylül rejiminin 24 Ocak kararlarının uygulayıcısı olmaktan daha fazlası olduğunu da gözardı edemeyiz.

24 Ocak Kararları sadece 1980'lerin ilk yarısını veya onyıllı değil, son 40 yılımızı etkileyen bir belirleyicilikte olmuştur. Gerçi 1990'lardaki koalisyon dönemlerinde IMF/DB programlarına zorunlu bir ara verilmiştir ama farklı bir ekonomi politikasına da geçilmiş değildir. Üstelik 5 Nisan 1994 Kararlarıyla IMF ile kısa süren bir anlaşmaya varılmış, 1998'de ise Yakın İzleme Anlaşmasıyla 2008'e kadar sürecek sıkı bir birlikteliğin yolu açılmıştır. Dahası, 1990'larda boş durulmamış, siyasetin ve ekonomi bürokrasisinin neoliberal programlara yatkınlığı artırılmıştır.

1 Ocak 2000'de başlatılan standby düzenlemesiyle IMF ve DB, 1980'lerde yarım kalan yapısal uyum programlarını tam bir fütursuzlukla uygulamaya koymuştur. Bu program, yol açtığı 2001 krizine rağmen sürdürülmüş, üstelik siyasi iktidarın 2002 sonunda siyasi İslamcıların eline geçişinin desteklenmesiyle Irak müdahalelerine de uygun bir yapı oluşturulmuştu. Her durumda, AKP iktidarı dış dünyanın ve sermayenin taleplerine harfiyen uyarak 2000'lerdeki yapısal altüst oluşun en sadık uygulayıcısı olacaktır. Şubat 2005'te IMF anlaşmasını Mayıs 2008'e kadar uzatarak da bu sadakatini teyit edecektir. Sonrasında dahi, 2015 yılına kadar IMF programının izleğinden çıkmama gayreti içinde olacaktır.

1980'ler Türkiye ekonomisinin rota değişiminde kuşkusuz daha kalıcı etkilere sahip olan bir başlangıç dönemidir. Ama 2000'lerin ikinci büyük altüst oluş dönemi olmaksızın Türkiye bugünkü kadar borçlu, kırılgan ve bağımlı olamazdı. Dolayısıyla Tayyip devrinin katkılarını görmezden gelemeyiz. İsterseniz, Evren ile Erdoğan'ın ipi birlikte göğüsledikleri üzerinde karar kılıp bitirelim...

sol.org.tr/yazar/12-eylulden-tayyip-devrine-14574